

KOMENTARZ ŹRÓDŁOWY /SKRÓCONY/

Uwagi wstępne

Niniejszy komentarz dotyczy wyłącznie partii orkiestry (partia solowa jest omówiona w komentarzach do *Poloneza* w wersji na jeden fortepian i z drugim fortepianem). Przedstawia zasady redagowania tekstu nutowego i omawia ważniejsze rozbieżności pomiędzy źródłami, sygnalizuje ponadto najistotniejsze zmiany wprowadzane w drukowanych partyturach *Poloneza* (żadna z nich nie była opublikowana za życia Chopina).

Dokładną charakterystykę wszystkich źródeł, ich filiację, szczegółowe zestawienie występujących między nimi różnic, a także reprodukcje charakterystycznych ich fragmentów zawiera oddzielnie wydany *Komentarz Źródłowy*.

Skróty: t. – takt, takty. Znak → symbolizuje powiązanie źródeł, należy go czytać jako „i oparte na nim”.

Polonez Es op. 22

Źródła

- [A]** Autograf nie zachował się. Trudno stwierdzić, czy partytura napisana została w całości przez Chopina, czy też – jak w *Koncertie f* op. 21 – zapisanie, a może i częściowe zredagowanie głosów orkiestrowych kompozytor powierzył komuś innemu.
- Wf** Pierwsze wydanie francuskie wersji na jeden fortepian, M. Schlesinger (M.S.1926), Paryż VII 1836. **Wf** oparte jest na **[A]** i było korygowane przez Chopina, prawdopodobnie dwukrotnie.
- GWf** Głosy orkiestrowe dołączane do **Wf** (ta sama firma i numer), sporządzone zapewne na podstawie **[A]**. Udział Chopina w ich powstaniu wydaje się mało prawdopodobny.
- Wa** Pierwsze wydanie angielskie wersji na jeden fortepian, Wessel & Co (W & Co N° 1643), Londyn V 1836. **Wa** oparte jest najprawdopodobniej na egzemplarzu korektowym **Wf** nie uwzględniającym ostatnich poprawek Chopina; wprowadzono w nim szereg adiuścacji. Chopin nie brał udziału w jego powstaniu. Po 1846 wydano drugi nakład z niewielkimi zmianami. Redakcja WN nie odnalazła głosów orkiestrowych przygotowanych w wydawnictwie Wessel & Co, można więc przypuszczać, że materiał orkiestrowy – tak jak w innych utworach Chopina z orkiestrą – nie był przez wydawcę angielskiego drukowany.
- Wn** Pierwsze wydanie niemieckie wersji na jeden fortepian, Breitkopf & Härtel (5709), Lipsk VIII 1836, oparte na **Wf**. Nosi ślady adiuścacji wydawcy, zawiera też szereg błędów. Chopin nie brał udziału w jego przygotowaniu. Istnieją egzemplarze różniące się szczegółami okładki (3 wersje). Po 1852 przygotowano drugie wydanie z niewielkimi zmianami, a po 1872 jego poprawione wznowienie.
- GWn** Głosy orkiestrowe dołączane do **Wn** (ta sama firma i numer), oparte najprawdopodobniej na **GWf**. Poprawiono w nich niektóre błędy podkładu. Nic nie wskazuje na udział Chopina w przygotowaniu **GWn**.
- Part** Rękopis partytury *Poloneza* (Österreichische Nationalbibliothek, Wiedeń), przygotowany w latach siedemdziesiątych XIX w. jako podkład do jej pierwszego wydania (Breitkopf & Härtel, 1880). Partie instrumentów orkiestrowych przepisano z **GWn** i poddano gruntownej adiuścacji, przede wszystkim w zakresie oznaczeń wykonawczych.
- PBH** Pierwsze wydanie partytury w ramach wydania dzieł wszystkich Chopina (*Erste kritisch durchgesehene Gesamtausgabe*), Breitkopf & Härtel (C XII 6), Lipsk 1880. Dokonano w nim szeregu adiuścacji porządkujących oznaczenia dynamiczne i artykulacyjne.

PS Wydanie partytury *Poloneza* pod redakcją K. Sikorskiego w ramach edycji dzieł wszystkich F. Chopina, Instytut Fryderyka Chopina i Polskie Wydawnictwo Muzyczne (PWM-3821), Warszawa-Kraków 1961. Oparto je na **PBH**, w wielu miejscach dodając do wolnie partie altówek i kontrabasów. Uzupełnień tych nie uwzględniamy i nie odnotowujemy (zostały one szczegółowo opisane w komentarzu do **PS**).

Zasady redagowania tekstu nutowego partii orkiestry. Za podstawę przyjmujemy **GWf** jako źródło najbliższe rękopisowi Chopina. Poprawiamy wyraźne błędy wysokościowe lub rytmiczne.

Porządkujemy oznaczenia dynamiczne i artykulacyjne:

— biorąc pod uwagę czytelność poszczególnych partii i sens muzyczny całości, ujednoczamy oznaczenia w ramach grup instrumentów oraz w taktach analogicznych;

— w *Tutti* uwzględniamy oznaczenia Chopinowskiego wyciągu fortepianowego, będącego częścią autentycznej wersji na jeden fortepian.

Występujące w oryginalnej partyturze partie klawirów C i rogów Es transponujemy z przeznaczeniem dla najczęściej dziś stosowanych klawirów B i waltorni F.

Partia fortepianu pochodzi z tomu 32 **B VII** (wersja z drugim fortepianem). Pominięto palcowanie i elementy notacji pochodzące od redakcji, a nie mające wpływu na relacje brzmieniowe partii solowej i orkiestry (nawiasy, drobniejsze warianty).

Polonez

s. 14 t. 5-6 Znaki dynamiczne występujące w źródłach na początku t. 5 budzą wątpliwości: Vni i Vle mają **p**, podczas gdy w Vc. i Cb. wpisano **f**, które widnieje także w **Wf** (→**Wa,Wn**). Pozostałe głosy nie mają w **GWf** (→**GWn**) żadnego znaku, tak iż instrumenty dęte drewniane rozpoczynają utwór bez oznaczenia dynamicznego. Świadczy to o niezbyt starannym opracowaniu oznaczeń.

Biorąc pod uwagę wypełniające następne 6 taktów *crescenda*, a także możliwość nieporozumienia wynikającego z wpisania w partii Vc. i Cb. repliki otwierającego *Poloneza* sygnału waltorni, uznajemy **f** w tym głosie za prawdopodobnie pomyłkowe. Z tego względu podajemy **p** dla wszystkich instrumentów rozpoczynających swoje partie w tych taktach.

Cor. Na początku t. 5 w **Part** (→**PBH**) dodano **p**, na wzór uzupełnień w partiach Ob., Cl. i Fg.

Cor. W **GWf** (→**GWn**→**Part**) znak **≡** rozpoczyna się i kończy pod 1. nutą t. 6, co nadaje mu wygląd akcentu. Uważając umiejscowienie i rozmiar znaku za błędne, przesuwamy go do 2. połowy t. 5.

t. 7-8 i 11-13 Vni i Vle. Podkreślające frazowanie znaki **≡** i **fz** dodajemy na podstawie **Wf** (→**Wa,Wn**).

t. 12 Vni II. Na 3 ćwierćnucie taktu źródła podają ósemki **f²-as²**, przez co współbrzmienie grane przez skrzypce i altówki na 5. ósemce nie jest trójdźwiękiem, jak tego wymaga Chopinowski wyciąg fortepianowy tego miejsca (brak **as²**); por. wszystkie pozostałe akordy t. 11-13.

Nutę **as²** miały być może grać Vle – błędne wypisanie trzech zamiast czterech linii dodanych jest całkiem prawdopodobne. Możliwe również, że aby ułatwić partię altówek, zamierzano zamienić to **as²** z **f²** drugich skrzypiec, lecz zmianę wprowadzono tylko w altówkach.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe stwierdzenia, zmieniamy na 5. ósemce **f²** na **as²** w partii Vni II.